

Text – jazykový projev, zvláště psaný; tištěný n. psaný záznam jazykového projevu, v rozsahu delším než věta, který je smysluplný, formálně i obsahově uzavřený, mající určitou funkci a podle druhu či typu t. i určitou strukturu, která se konkretizuje v interakci; – jaz. projev (proces i jeho výsledek či záznam)

z lat. *textum* (tkanina, stavba, text) a *textus* (tkáň, pletivo, souvislost, text), což jsou zpodstatnělé tvary příčestí trpného slovesa *texere* (plést, tkát, tesat, stavět) – srov. *tesat, textil*

lat. *textilis* (tkaný)

psl. **tesati* příbuzné s lit. *tašyti*, řec. *tektón* (řemeslník, stavitel, tesař), sti. *taksati* (tesá, osekává), vše z ie. základu **tetk, *tekp* (vyrábět, zhotovovat, tesat), srov. *tasit*

Předmět textové syntaxe: prostředky výstavby textu, které nelze interpretovat na úrovni věty a výpovědi (např. zájmena a zájmenná příslovce ve funkci odkazovací - anaforické, kataforické; členicí signály – partikule strukturující text, konektory; aktuální členění; rozložení slovesného modu, času, vidu, způsobu děje – homogenní časová struktura; možnost eliptičnosti, kondenzace, nominalizace; konvencionalizované rámcové složky textu).

Textové vzorce – konvencionalizovaná schémata, příznaky začátku, konce, způsoby spojování částí, přechody mezi částmi, horizontální struktura textu (pretext, posttext)

Obsahová struktura textu – zahrnuje složku tematickou, intencionální (záměr), situační.

Promluvové členění textu, replika v dialogu, odstavec

Hierarchizace textových informací (vertikální struktura textu)

Obsah, téma, informační jádro, smysl textu

Gramatické prostředky soudržnosti textu:

– gramatická shoda (přísudková: v rodě (životnosti) a čísle, přívlastková: v rodě (životnosti), čísle a pádě;

– valence (závazná a potenciální doplnění, gramatický větný vzorec, př. *kdo, co* = nominativ / *koupí / koho, co* = akuzativ (*komu, čemu* = dativ)

Sémantické prostředky soudržnosti textu

– sémantické pole (věcněvýznamový okruh)

– slova nadřazená a podřazená

– synonyma

Formální / technické prostředky soudržnosti textu

– médium (nosič informace)

- rytmus, rým

Pragmatické prostředky soudržnosti textu

– stylová soudržnost

- funkce textu

- tj. i autor, adresát, rámec komunikační situace, komunikační události

(dále dle pomůcky "aspekty textu a stylu")

koheze – v souvětí syntaxi: **formální spojitost** vět v souvětí, nebo elementárních textových jednotek (vět, výpovědí, textémů) v textu.

rekurence (opakování) lexikálních prostředků

koherence – významová (sémantické a pragmatické) **soudržnost** textových jednotek (výpovědí) v procesu porozumění textu

koreference - referenční shoda výrazů v textu (tj. totožnost jejich referentů, tj. entit, ke kterým odkazují)

konektory - prostředky, které zajišťují propojení dílčích vět v rámci souvětí (zde označení pro spojky či adverbia) a elementárních textových jednotek (vět, výpovědí, textémů) v rámci textu. Na nejobecnější rovině: konektory jsou specifické výrazové prostředky umožňující porozumět významovému vztahu mezi elementárními textovými jednotkami nebo částmi textu či návaznosti elementární textové jednotky na předchozí kontext, tj. lze je chápat jako formální prostředky textové koheze (spojitosti), které svou sémantikou umožňují rozpoznat významové vztahy mezi textovými jednotkami, tj. jejich koherenci (soudržnost).

tematické posloupnosti - základní stavební kámen při organizaci vyšších textových celků, jako jsou vícevěté úseky textu, odstavce, kapitoly apod., a jeden z hlavních faktorů koherence (soudržnosti) textu; ve světové lingvistice ji na základě aplikace teorie **aktuálního členění** poprvé popsal Daneš.

anafora, katafora – kde se uvedené lexikální výrazy vztahují k výrazům v předchozích výpovědích, se mluví o anafore, méně často se takové výrazy kataforicky vztahují k výrazům v následující výpovědi.

textová elipsa jako prostředek textové koherence

glutinace textu – Mistríkův termín pro prostředek a stupeň návaznosti mezi textovými jednotkami (základními i vyššími); z lat., znamená 'slepení, slepování', tj. jak je začátek následující jednotky „nalepen“ na konec jednotky předchozí. Podle Mistríka záleží na povaze iniciálových výrazů, které stojí na začátku následující jednotky a více nebo méně ji „přilepují“ k jednotce předchozí, mají tedy funkci glutinačních prostředků.

0 – začíná podmětem (tématem, substantivem)

1 - začíná předmětem

2 - začíná příslovečným určením (okolnostním)

3 - začíná přísudkovým slovesem

4 - začíná konektorem, spojovacím výrazem, těsnost téměř jako u vět v souvětí

ostrý, prudký začátek odstavce (kapitoly) - podle Bečky (Hrbáčka, Křístky), koresponduje s nízkou glutinovaností; jméno, věcné styly

měkký, splývavý začátek odstavce (kapitoly) - vysoká glutinovanost, sloveso, adverbium, mluvená komunikace a styly připouštějící expresivitu

Styl = textotvorný princip (Karel Hausenblas)

Slohový postup - oznamovací, popisný, vyprávěcí, výkladový, úvahový

Literární žánry (útvary veršované, neveršované) - lyrika, epika, drama

Výstavba mluveného textu včetně t. dialogického

digrese, vybočení z časového sledu události, z logické posloupnosti výkladu, aposiopeze, prosiopeze, obohacování a modifikace syntaktických konstrukcí,

korektury, rektifikace

odpovědi - plně informativní, superinformativní, subinformativní, subinformativně-superinformativní

Syntaktické procesy vyčleňování (parcelace) a **příčleňování** (kompletace)